

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Πλάτων, Πρωταγόρας, 322c-323a & Άριστοτέλης, Πολιτικά, Α1.12, 1253a29-39

A1.

1-Σ: Ζεύς οὖν δείσας περὶ τῷ γενεῖ ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν

2-Λ: «Ἐπὶ πάντας», ἔφη ὁ Ζεύς, «καὶ πάντες μετεχόντων ...

3-Σ: οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν

4-Λ: εἰς συμβουλήν πολιτικῆς ἀρετῆς ..., εἰκότως ἅπαντος ἀνδρὸς ἀνέχονται

5-Λ: χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης χεῖριστον πάντων

B1.

Στον μῦθο του Πρωταγόρα οἱ ἄνθρωποι δεν θα ἦταν ικανοὶ νὰ συμβιώσουν, ἀν ὁ Δίας δεν τοὺς δώριζε τὴν πολιτικὴ ἀρετὴ, ἀπαραίτητη γιὰ τὴ συμβίωση μέσα σὲ ἓνα κοινωνικό-πολιτικό περιβάλλον. Χωρὶς τὴν αἰδῶ καὶ τὴ δίκη τὸ ἀνθρώπινο γένος θα εξαφανιζόταν (*μὴ ἀπόλοιτο πᾶν*). Χωρὶς τὴ συμμετοχὴ στὴν αἰδῶ καὶ τὴ δίκη οἱ οργανωμένες πολιτικὲς κοινωνίες δεν θα μποροῦσαν νὰ υπάρξουν (*οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν*) ἀλλὰ θα κυριαρχούσε ἡ ἀδικία καὶ τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυρότερου. Συνεπῶς, ἡ τάση κοινωνικῆς συνύπαρξης ἐκδηλώνεται κατὰ τὸν Πρωταγόρα ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἀναγκαιότητα ποὺ ἐπιβάλλει ἀφενὸς ἡ φυσικὴ ὑπεροχὴ τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ ἀφετέρου ὁ κίνδυνος ἀλληλοεξόντωσης τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀποψη τοῦ Ἀριστοτέλη στὰ *Πολιτικά* γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἐμβαθύνει περισσότερο. Ὁ Ἀριστοτέλης πιστεύει δηλαδὴ ὅτι ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων δεν υφίσταται μόνον λόγω τῆς χρησιμότητάς της οὔτε ἀνάγεται μόνον στὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη δημιουργικότητα (σὲ αὐτὸ συμφωνεῖ με τὸν Πρωταγόρα), ἀλλὰ καὶ λόγω τῆς ἐμφυτῆς ἐπιθυμίας τῶν ἀνθρώπων νὰ συνυπάρχουν με ἄλλους (*φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν*). Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα τὰ ἐμβία ὄντα, ὅταν με τὴ λογικὴ ὑπερβαίνει τὴν πρωτόγονη κατάσταση στὴν ὁποία συχνὰ τὸν ὀδηγοῦν οἱ ἐνστικτώδεις ἐνέργειες (*ὁ δὲ ἄνθρωπος ὄπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ*). Ἡ λογικὴ τὸν ὀδηγεῖ νὰ ζεῖ σύμφωνα με τὸν νόμον καὶ τὴ δικαιοσύνη. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι με τὴν κυριαρχία τοῦ νόμου ἐλέγχονται καὶ υποτάσσονται οἱ παθολογικὲς ὁρμὲς καὶ ορέξεις, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος *χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης*, ἀν ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν νόμον καὶ τὴ δικαιοσύνη, ἐπιστρέφει στὴν πρωτόγονη κατάσταση. Τότε δικαιολογημένα χαρακτηρίζεται ὡς τὸ πιο ἀνόσιο καὶ ἀγριο ζῶον (*χεῖριστον πάντων*), ἀφοῦ στρέφεται πλέον στὴν ὑπερβολὴ καὶ στὴν ἀδικία. Ἡ φράση *«φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ»* δεν ὑπονοεῖ ὅτι ἡ ἀρετὴ ὑπάρχει ἐκ γενετῆς,

στον άνθρωπο, αλλά ότι αυτός έχει τη δυνατότητα (την έμφυτη προδιάθεση) και τις προϋποθέσεις για να την αποκτήσει. [310 λέξεις]

B2.ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Θουκυδίδης, Ιστορίαι, Β37

Στο πλαίσιο του διαλόγου μεταξύ των δύο θεών (Δία και Ερμή), το ζεύγος των εννοιών *αἰδώς* και *δίκη* χρησιμοποιείται για να προσδιοριστεί η έννοια της πολιτικής αρετής. Η *δίκη* είναι η αίσθηση και η εφαρμογή του σωστού στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, ενώ η *αιδώς* συνδυάζει σε γενικές γραμμές τα αισθήματα της ντροπής, της σεμνότητας, της τιμής και του σεβασμού προς τους άλλους και προς τον εαυτό μας. Τόσο η *δίκη* όσο και η *αιδώς* θεωρούνται απαραίτητες προϋποθέσεις για την κοινωνική συμβίωση. Καλούνται να λειτουργήσουν ως *πόλεων κόσμοι καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί*, απαραίτητα στοιχεία για να υπάρξει στην πολιτική κοινότητα τάξη, αρμονία και ομόνοια, ενότητα σωμάτων και ψυχών. Και ο Περικλής στο παράλληλο κείμενο από τον Επιτάφιο καθώς εξυμνεί το αθηναϊκό πολίτευμα, επισημαίνει ότι η ελευθερία που χαρακτηρίζει τον Αθηναίο πολίτη δεν τον εμποδίζει στο να συμπεριφέρεται με σεβασμό προς τους άλλους στην ιδιωτική του ζωή ενώ η υπακοή στους νόμους είναι αποτέλεσμα ελεύθερης συνειδητής επιλογής η οποία οφείλεται τόσο σε εσωτερικό κίνητρο (*δέος*) όσο και στο αίσθημα της ντροπής. Η έννοια της *αιδούς*, επομένως, φαίνεται να εμπεριέχει κυρίως ό,τι στη σύγχρονη εποχή αποδίδουμε με τις έννοιες «ντροπή», «σεβασμός» και «τιμή». Είναι η βασική απαίτηση που έχει η κοινωνία από έναν άνθρωπο ο οποίος επιδιώκει να λογίζεται ενάρετος. Πρόκειται για το αίσθημα της ντροπής και της αυθόρμητης οργής μπροστά σε κάθε άπρεπη πράξη (λ.χ. στην κακοποίηση των αδυνάτων) και ταυτόχρονα για το αίσθημα της τιμής που δεν μας επιτρέπει να αποδεχόμαστε την παραβίαση θεμελιωδών αρχών της κοινωνικής συμβίωσης σε συνδυασμό με τον αυτονόητο σεβασμό προς τον συμπολίτη μας, τον οποίο και αποφεύγουμε με κάθε τρόπο να ενοχλούμε ή να δυσσαρεστούμε. [270 λέξεις]

B3. 1-α, 2-β, 3-α, 4-α, 5-β

B4. δειλία-δέος-άδεια, δικαστής-δικαστήριο-διάδικος, νόμος-νόμισμα-διανομή, φυλή-φυτό-φύση, χρήμα-χρήστης-κατάχρηση